

Nr.: 2022-05 en datum ontvangst: 9 mei 2022

Aan het dagelijks bestuur van Waterschap Vechtstromen

Onderwerp: Gebruik bestrijdingsmiddelen bij lelieteelt in volle grond.

Ondergetekende stelt het dagelijks bestuur van Waterschap Vechtstromen de volgende vragen:

1.
 - a. Is bekend hoeveel hectare in het beheergebied van het waterschap gebruikt wordt voor de lelieteelt ?
 - b. Hoe de ontwikkeling in de laatste 10 jaar is geweest.
 - c. Is er sprake van concentratie en zo ja waar.
2. Zijn er gegevens bekend over het gebruik van bestrijdingsmiddelen voor de teelt van lilies?
 - a. welke middelen.
 - b. intensiteit van toepassing.
 - c. toxiciteit
 - d. persistentie.
3. Zijn er metingen bekend over het gehalte aan bestrijdingsmiddelen in:
 - a. het oppervlakte water.
 - b. de bodem.
 - c. het grondwater vlak naast en onder de percelen.
4. Zijn er gegevens bekend van het effect van het gebruik van bestrijdingsmiddelen in de lelieteelt op:
 - a. het bodemleven.
 - b. wilde flora.
 - c. insecten (o.m. bijen).
 - d. vogels.
 - e. waterfauna.
5. Zijn er gegevens bekend over effecten van (geconcentreerde) lelieteelt op de volksgezondheid.
6. Wat is het standpunt van het DB over bloembollenteelt in algemene zin, in relatie tot het realiseren van de doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water?
Wordt t.a.v. deze materie door DB beleid ontwikkeld onder meer met oog op de komende 'Omgevingswet'?

Toelichting:

Voor de teelt van lilibollen worden veel bestrijdingsmiddelen gebruikt. Dit komt onder meer door de eis vanuit Azië en Amerika dat de te exporteren bollen geheel vrij moeten zijn van virussen, schimmels en aaltjes (nul-norm). Door deze eisen worden de bodems van de locaties extra belast met gewasbeschermingsmiddelen met uitstraling naar het grond - en oppervlaktewater en de fysieke omgeving met mogelijke ongewenste effecten op de biodiversiteit.

Ik wens graag schriftelijk antwoord.

Naam en ondertekening:

Harrie Alberts, Fractie Natuur

Aan: de heer H. Alberts
Cc: algemeen bestuur waterschap Vechtstromen

Van: dagelijks bestuur waterschap Vechtstromen (portefeuillehouder Nettie Aarnink, ambtelijk contact via bestuursondersteuning@vechtstromen.nl)

Datum: 7 juni 2022

Betreft: beantwoording schriftelijke vraag AB (ex art 40 RvO)

Onderwerp: Gebruik bestrijdingsmiddelen bij lelieteelt in volle grond.

Vraag 1

- a. Is bekend hoeveel hectare in het beheergebied van het waterschap gebruikt wordt voor de lelieteelt ?
- b. Hoe de ontwikkeling in de laatste 10 jaar is geweest.
- c. Is er sprake van concentratie en zo ja waar.

Antwoord

1a + 1b

We hebben 11 akkerbouwers in ons gebied die ook lelies telen. Naar schatting wordt op ongeveer 400 ha lelies geteeld. Het aantal telers is t.o.v. 10 jaar geleden ongeveer gelijk gebleven, maar mogelijk iets afgenomen. Exacte gegevens zijn voor het beheergebied van het waterschap niet bekend. Reden hiervoor is waarschijnlijk de afname van contractteelt en er is een toename van de teelt van taxus en valeriaan voor medicinale doeleinden.

1c De meeste lelies worden geteeld in het midden van ons werkgebied. Grofweg rondom Hardenberg.

Vraag 2

Zijn er gegevens bekend over het gebruik van bestrijdingsmiddelen voor de teelt van lelies?

- a. welke middelen.
- b. intensiteit van toepassing.
- c. toxiciteit.
- d. persistentie.

Antwoord

a: Ja, via het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) zijn ongeveer 200 middelen bekend die onder andere voor lelieteelt in volle grond toegepast mogen worden. Er zijn geen middelen, die alleen voor lelieteelt worden toegepast. Heel veel middelen die in de lelieteelt wordt toegepast, worden ook in de aardappelteelt toegepast.

b: Er is een grote variatie in intensiteit van toepassing, dit verschilt per middel.

Na 2019 zijn grondontsmettingsmiddelen zijn niet meer toegestaan in de bollenteelt. Ook een aantal persistente gewasbeschermingsmiddelen zijn verboden of hebben strengere regels bij de toepassing, dit betreft o.a. de neonicotinoïden.

c. Gegevens over de toxiciteit van de werkzame stoffen in bestrijdingsmiddelen spelen een belangrijke rol bij de toelating van deze middelen. Van alle werkzame stoffen zijn daardoor tenminste van een basisset relevante organismen toxiciteitsgegevens nodig bij de aanvraag van de beoordeling van werkzame stoffen. De beoordeling van werkzame stoffen is Europees geregeld en deze beoordelingsdossiers zijn openbaar (meer informatie via [Werkzame stof: beoordelingsproces | College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden \(ctgb.nl\)](https://www.ctgb.nl/over-ctgb/onderzoek-en-toelating)). Dergelijke toxiciteitsgegevens worden eveneens gebruikt bij het afleiden van normen voor werkzame stoffen van bestrijdingsmiddelen.

d. persistentie.

Persistentie is onderdeel van de beoordeling van bestrijdingsmiddelen. Middelen die volgens het Europese guidance document persistent, bioaccumulerend en toxisch zijn, worden niet goedgekeurd voor gebruik op de Europese markt (zie: [Herziene guidance voor slecht afbreekbare, giftige stoffen die zich ophopen | Nieuwsbericht | College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden \(ctgb.nl\)](#)). Er gelden alleen uitzonderingen voor biociden. Deze uitzondering is niet relevant voor gebruikte bestrijdingsmiddelen bij de teelt van lelies.

Achtergrondinformatie

Leliebollen zijn het meest middelen-intensieve landbouwgewas: in 2020 werd per hectare met gewasbescherming 114 kilogram aan gewasbeschermingsmiddelen gebruikt, waarvan 83 kilogram paraffine-olie. (Bron CBS).

Paraffine-olie is een groen middel

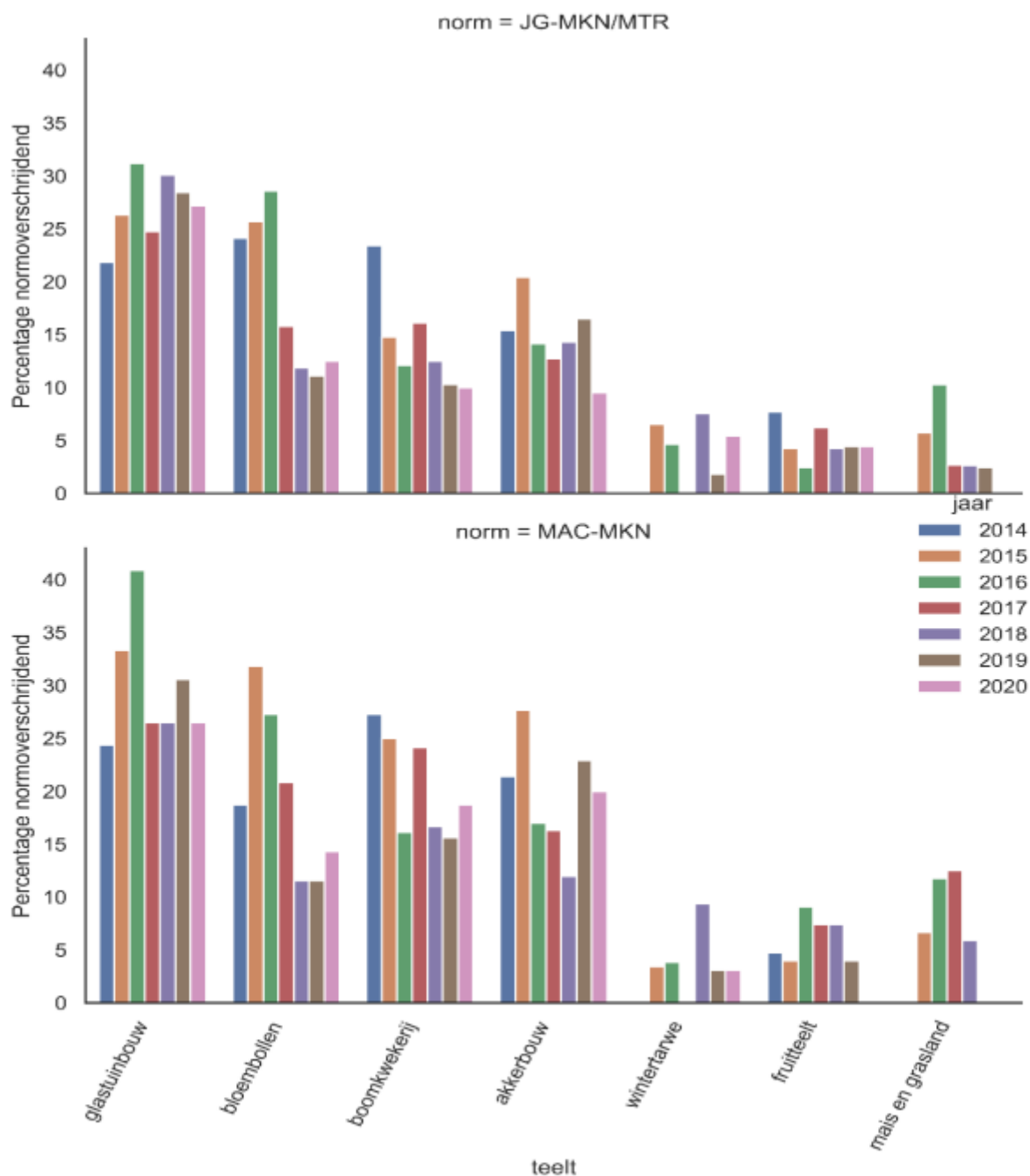
Gewasbeschermingsmiddelen kunnen als groen worden aangemerkt. Fabrikanten hebben hiervoor een graadmeter groene gewasbescherming ontwikkeld en hierin stoffen opgenomen die: (a) van natuurlijke oorsprong zijn (bijvoorbeeld micro-organismen, plantenextracten); (b) stoffen van middelen zijn die voorkomen op de inputlijst gecertificeerde biologische teelt (SKAL) en (c) laag-risico stoffen zijn volgens EU. De graadmeter is toegepast op afzetgegevens en is nog in ontwikkeling. Belangrijk om te vermelden is dat middelen op basis van paraffine-olie op de inputlijst voor biologische landbouw staan en daarmee groen zijn. Daarnaast maakt de lelieteelt ook gebruik van knoflook- en zeewierextracten (Bron CBS).

Toepassing gewasbeschermingsmiddelen

Lelies worden vaak op de grotere akkerbouwbedrijven geteeld die met moderne (driftreducerende) spuitmachines werken, soms in combinatie met GPS/ weerstations. Onze toezichthouders constateren dat zij redelijk goed houden aan de gebruiksvoorschriften om gewasbeschermingsmiddelen toe te passen. Zij voldoen daarmee aan wet- en regelgeving.

Landelijk meetnet gewasbeschermingsmiddelen

Bij de bollenteelt zien we vanaf 2015/2016 een afname van normoverschrijdingen in oppervlaktewater. Vanaf 2018 lijkt het te stagneren en in 2020 zie we een kleine toename (dat kan komen door de droge zomer(s)), zie figuur 3.2 (uit Evaluatie Landelijk Meetnet Gewasbeschermingsmiddelen 2020). Afkorting JG-MKN is het jaargemiddelde Milieukwaliteitsnorm voor langdurige blootstelling; oftewel chronisch effect op lange termijn. MAC-MKN is Maximaal Aanvaardbare Concentratie voor kortdurende blootstelling; oftewel acuut risico op korte termijn.

Figuur 3.2 Gemiddeld percentage normoverschrijdende stoffen per locatie per teeltgroep voor de JG MKN/MTR (links) en de MAC-MKN (rechts) voor 2014 t/m 2020

Project Duurzame Bollenteelt Drenthe (Westerveld)

Van 2021 tot en met 2023 is de gemeente Westerveld een van de landelijke proefgebieden om stappen te zetten richting een duurzame bollenteelt. In het programma werken overheden (vanuit waterschap WDOD), de telers en sector, teeltadviseurs en onderzoekers intensief samen om de lelieteelt -structureel duurzamer te maken met een lage impact op het milieu. Door middel van experimenten op praktijkschaal en meerjarige proeven testen we nieuwe methodes en systemen die sterk bijdragen aan het verlagen van de milieubelasting. Via WDOD worden wij op de hoogte gehouden over de voortgang van dit project.

Pilot bollenteelt Ommen

Deze pilot is nog niet gestart. (Stand van zaken: de gemeenteraad heeft een motie ingediend, welke is aangenomen. Er gaat eerst een onderzoek plaatsvinden (toetsing vooraf) en vervolgens wordt een pilot wel of niet gestart in de praktijk. Dit onderzoek gebeurt onafhankelijk waarbij o.a. de expertise van de Wageningen Universiteit wordt geraadpleegd.)

Vraag 3

Zijn er metingen bekend over het gehalte aan bestrijdingsmiddelen in:

- a. het oppervlakte water.
- b. de bodem.
- c. het grondwater vlak naast en onder de percelen.

Antwoord

a: Ja, laboratoria meten echter geen middelen, maar werkzame stoffen.

Een middel kan meerdere werkzame stoffen bevatten, en een werkzame stof kan in meerdere middelen voorkomen, ook in middelen die bij andere teelten dan bloembollen (lelieteelt) worden toegepast.

In de 200 toegelaten middelen gaat het om ongeveer 80 werkzame stoffen (bron: Ctgb).

In het Landelijk meetnet gewasbeschermingsmiddelen land- en tuinbouw (LM-GBM) zijn 'bloembollen' 1 van de 7 hoofdteelten waarop gemonitord wordt. Binnen het meetnet wordt gemonitord op locaties die gedomineerd worden door de betreffende teelt. Stoffen die worden aangetroffen zijn met grote waarschijnlijkheid afkomstig uit de betreffende teeltgroep. Er wordt niet specifiek naar lelieteelt gekeken, maar naar bloembollenteelt in totaal. Voor bloembollen worden 58 werkzame stoffen gemonitord. De meetlocaties liggen niet in het beheergebied van Vechtstromen, maar worden wel als representatief beschouwd voor de gehele bloembollensector.

Binnen het meetnet wordt vooral naar normoverschrijdingen gekeken, en minder naar het gehalte. Het gehalte van een stof zegt niet zoveel, de toxiciteit en de daarvan afgeleide norm van een stof is bepalend voor het effect op de oppervlaktewaterkwaliteit.

Voor de invoering van het LM-GBM in 2014, hanteerde Vechtstromen (lees Regge en Dinkel) een 'eigen' GBM meetnet waarin wel op lelies werd gemonitord. 1 van de locaties wordt ook nu nog 3-jaarlijks gemonitord. Er worden ongeveer 10 werkzame stoffen aangetoond. Azoxystrobin en Dimethenamide-P overschrijden de norm. De werkzame stoffen in de lelie/bloembollenteelt hebben echter een grote overeenkomst met werkzame stoffen die in de akkerbouw worden toegepast. Gewasbeschermingsmiddelen worden dus gemeten in het oppervlaktewater, deze zijn echter niet altijd direct toe te wijzen aan één specifieke teelt.

b: Bij Vechtstromen worden geen gehalten van gewasbeschermingsmiddelen in de bodem gemeten en deze zijn dus ook niet bekend.

c: Nee, niet direct vlak naast en onder de percelen.

Vanuit de kennisimpuls waterkwaliteit wordt een signaleringsmeetnet bestrijdingsmiddelen ingericht voor grondwater. Doel is meer inzicht krijgen in de kwaliteit van de grond-oppervlaktewater en de factoren die deze kwaliteit beïnvloeden.

Er zijn middelen die niet zijn toegelaten in grondwaterbeschermingsgebieden. Dat staat vermeld op het gebruiksvoorschrift van het middel. In samenwerking met de nvwa wordt hierop gehandhaafd.

Vraag 4

Zijn er gegevens bekend van het effect van het gebruik van bestrijdingsmiddelen in de lelieteelt op:

- a. het bodemleven.
- b. wilde flora.
- c. insecten (o.m. bijen).
- d. vogels.
- e. waterfauna.

Antwoord

Wij kunnen deze vertaalslag niet maken. Wel zijn alle gewasbeschermingsmiddelen die zijn toegelaten door het Ctgb (College toelating gewasbeschermingsmiddelen) onderzocht.

Ctgb

Het is de taak van het Ctgb om de mogelijke risico's voor mens, dier en milieu te beoordelen. Het Ctgb beoordeelt die op verschillende aspecten: werkzaamheid – dus of het middel doet wat het belooft – naar de effecten op het milieu, de effecten op de mens (toxicologie) en de fysisch chemische eigenschappen.

Om de risico's voor het milieu, dieren en planten in kaart te brengen, wordt gekeken naar het gedrag van de stof en het middel in het milieu en naar de toxiciteit voor representatieve plant- en diersoorten. Zo moet de afbreekbaarheid van de werkzame stoffen en omzettingsproducten onderzocht zijn, en ook hoeveel daarvan in het grond- en oppervlaktewater terecht kan komen. Op basis van de te verwachten concentraties van stoffen in de bodem, het water en de lucht, en de toxiciteit voor representatieve soorten wordt beoordeeld of een middel veilig te gebruiken is. Er wordt onderzocht wat de risico's voor water- en bodemorganismen, vogels en zoogdieren, bijen, insecten en planten zijn (zie ook antwoord 2c).

Bij een toegelaten middel staan de gebruiksvoorschriften beschreven op het etiket van de verpakking. Hier controleren onze toezichthouders o.a. op tijdens veld- en bedrijfscontroles.

Vraag 5

Zijn er gegevens bekend over effecten van (geconcentreerde) lelieteelt op de volksgezondheid?

Antwoord

Het RIVM heeft in 2019 het rapport 'Bestrijdingsmiddelen en Omwonenden' gepubliceerd. De studie geeft aan dat in de buurt van bollenvelden resten gevonden van bestrijdingsmiddelen in de buitenlucht rond woningen, in het stof op de deurmat en in het huisstof. Daarnaast zijn resten gevonden in de urine van omwonenden, bij volwassenen en bij kinderen. De gehalten van gemeten middelen in de lucht en urine waren niet hoger dan de risicogrenzen. Wel is meer onderzoek nodig naar het risico van alle bestrijdingsmiddelen voor omwonenden. Voor verdere informatie verwijzen wij naar de themapagina van het RIVM over dit onderwerp: [Beter beeld van blootstelling omwonenden aan bestrijdingsmiddelen | RIVM](#)

Vraag 6

Wat is het standpunt van het DB over bloembollenteelt in algemene zin, in relatie tot het realiseren van de doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water?
Wordt t.a.v. deze materie door DB beleid ontwikkeld onder meer met oog op de komende 'Omgevingswet'?

Antwoord

Het DB heeft geen specifiek standpunt over bloembollenteelt in algemene zin, anders dan dat wij de landelijke richtlijnen ondersteunen en uitvoeren (voor zover die onder onze bevoegdheid vallen), om de belasting van het grond- en oppervlaktewater met vervuilende stoffen zo veel mogelijk te beperken. In het kader van de omgevingswet wordt hierop geen specifiek beleid ontwikkeld, anders dan dat wij waar nodig de landelijke beleidskaders vertalen in regelgeving conform de omgevingswet. In de beleidslijn bronaanpak heeft het waterschap voor de gewasbeschermingsmiddelen gekozen voor een 'hoge inzet'. Dit omdat gewasbeschermingsmiddelen een belangrijke probleemstof is en het waterschap mede dankzij een goede samenwerking met de agrarische sector zelf een effectieve bijdrage kan leveren in het verminderen van de belasting van het grond- en oppervlaktewater.